

YTTRANDE
MSN 2015/122-871

Bygglövenheten
Nacka kommun

Yttrande angående ansökan om rivningslov, Sicklaön 145:16

Bakgrund

Bygglövenheten har begärt kommunantikvariens synpunkter angående ansökt rivningslov avseende byggnad på fastigheten Sicklaön 145:16. Fastigheten ligger inom Järla f.d. industriområde som är utpekad i kommunens kulturmiljöprogram, antaget av kommunstyrelsen år 2011.

Fastigheten Sicklaön 145:16 omfattas av detaljplan DP236 som vann laga kraft den 20 juni år 2000. Till grund för planarbetet låg bland annat en bebyggelseinventering, utförd av Antikvariska konsultbyrå 1988. Inventeringen bygger på en klassificering av bebyggelsen i fyra bevarandeklasser, varav klass "A" hör till de mest kulturhistoriskt värdefulla byggnaderna. Byggnaden på fastigheten Sicklaön 145:16 har, enligt **inventeringen** klassificerats med "A".

Byggnaden omfattas inte av skydds- eller varsamhetsbestämmelser i gällande detaljplan. På fastigheten finns en byggrätt som omfattar 3-4 våningar.

Historik

Byggnaden på rubricerad fastighet uppfördes år 1896 som provrumsbyggnad åt omkringliggande fabriker. Provrumsbyggnaden uppfördes på betryggande avstånd från maskinverkstaden, längre ner mot vattnet av "rohau", med synligt rött tegel i kryssförband med inslag av mönstermurning. Fasaderna var försedda med stora spröjsade industrifönster av järn och taket var försett med lanterniner övernocken. Byggnaden är en typisk representant för det sena 1800-talets låga verkstadsbyggnader.

Ursprungligen hade kraftanläggningen sin plats i de tre flyglarna mot vattnet. Elektriciteten som alstrades användes främst inom byggnaden som kraftöverföring, belysning samt för uppvärmning av lödapparater, limkokning m.m. Därutöver användes den till belysning av andra delar av fabriken. Dessutom kunde elektricitet hyras ut till de andra verksamheterna inom industriområdet. Byggnadens interiör bestod av ett pumprum, maskinrum, ångpannerum, snickarverkstad, provrum och gjuteri. Maskinrummet innehöll fyra stycken ”de Laval-system”. Systemen alstrade elektricitet för belysning och/eller kraft. Väster om maskinrummet, låg pumprummet med tre pumpar. De pumpade, via en underjordisk kanal till Järsla sjö, upp vatten för hela anläggningen. Där ovan fanns cisterner och reservoarer samt en kontorsvind. Där fanns även det s.k. sprängrummet, där man provade turbiner i överhastighet. Sprängrummet var invändigt klätt med grova stockar som lindrade eventuell sprängverkan.

Kulturhistoriskt värde

Rubricerad byggnad har, precis som många andra industrifastigheter, byggts om och till genom årens lopp, i syfte att anpassa byggnaden till industriproduktionens behov. Bland annat byggdes ångpannerummet till under 1950-talet.

Trots de anpassningar som gjorts av byggnaden i ambition att använda och återanvända den byggnad man haft, har byggnaden behållit sina huvudsakliga karaktärsdrag från 1800-talets slut. Således är den långsträckt byggnadsvolymen, den karaktäristiska formen för det sena 1800-talets verkstadsbyggnader, bevarad. Byggnadens fasader uppvisar även flera ursprungliga karaktärsdrag såsom det bara teglet med dess förband och mönstermurning, stensockeln, liksom de stickbågiga fönstren.

Byggnaden är idag en av de industribyggnader som bidrar till områdets karaktär som historiskt industriområde. Byggnaden utgör därför en betydelsefull del av områdets miljöskapande värden. Byggnaden utgör tillsammans med den övriga industribebyggelsen en viktig pedagogisk länk för att förstå den f.d. industriverksamheten. Här producerades hela industriområdets kraft; ånga, elektricitet och vatten. Kraftproduktionen var hela industrins hjärta.

Sammantaget bevarar byggnaden byggnadshistoriska-, arkitekturhistoriska- industri och teknikhistoriska-, liksom produktionstekniskt värden. Byggnadens kulturhistoriska värden förstärks tack vare att den ligger inom en helhetsmiljö. Samtidigt förstärks helhetsmiljön av att byggnaden är bevarad. En särskilt värdefull kulturmiljö är beroende av dess delar.

Synpunkter

Industribyggnaderna i Järsla belyser en mycket betydelsefull del av kommunens historia. Området har därför pekats ut i kommunens kulturmiljöprogram.

När detaljplanen togs fram för Järsla, var syftet ”att åstadkomma en småskalig stadsdel där bostäder och en mångfald av verksamheter integreras med minnen från industriepoken” I samband med planarbetet bedömdes områdets kulturhistoriska värden vara så betydelsefulla, att stora delar av den industrihistoriska bebyggelsen försågs med skydds- och varsamhetsbestämmelser.

Kommunstyrelsen godkände 1997-01-13 med vissa ändringar och tillägg start PM med program för detaljplan samt planavtal med markägaren. Kommunstyrelsens direktiv beträffande programmet var bland annat ”inga rivningar av äldre industribebyggelse utan sakliga och utförliga motiveringar i detaljplanearbetet.”

Till grund för planarbetet låg en inventering av den industrihistoriska bebyggelsen. I inventeringen har byggnaden på rubricerad fastighet betecknats med ”A”, vilket innebär ”omistlig byggnad”. Trots att byggnaden bedömdes ha kulturhistoriska värden, har man under planarbetet inte låtit skydda den med vare sig skydds eller varsamhetsbestämmelser på plankartan. Orsaken till detta framgår inte av planhandlingarna.

Vanligen är endast planbestämmelserna juridiskt bindande. Planbeskrivningen har dock ett viktigt syfte när det gäller att tolka en detaljplan. I planbeskrivningen framhålls det kulturhistoriska värdet, ett bevarande av områdets småskalighet och mångfald som en viktig del av planens intention.

Ett bevarande av den historiska industribebyggelsen är en högst elementär förutsättning för att Järsla f.d. industriområde skall bevara sina kulturhistoriska värden och sin mångfald även i framtiden. Den kulturhistoriska värdering aktuell byggnad fick i samband med inventeringen är fortfarande aktuell, och borde vara vägledande utifrån planbeskrivningens syfte, och den tolkning av planbeskrivningen som medges.

Sammanfattningsvis bedöms rubricerad byggnad utgöra en viktig del av Järsla f.d. industriområdes kulturhistoriska värde. En rivning innebär att områdets historiska avläsbarhet minskar. Detta får direkta konsekvenser för det miljöskapande värdet i området, men även det industrihistoriska liksom det produktionstekniska värdet minskar. Det får i sin tur negativa konsekvenser för det pedagogiska värdet -möjligheten att berätta lokalhistoria utifrån bevarad bebyggelse, inte bara utifrån historieskrivning. Föreslagen åtgärd gör att byggnadens byggnadshistoriska såsom arkitekturhistoriska värden försvinner.

I tjänsten

Niss Maria Legars
Kommunantikvarie

